

Monika Zińczuk

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w kreowaniu przestrzeni edukacyjnej wspierającej rozwój dziecka

Potrzebę skorzystania z pomocy odczuwamy w momencie, gdy znajdujemy się w sytuacji trudnej, problemowej, przełomowej, niepomyślnej, stresogennej i nie jesteśmy w stanie przezwyciężyć napotkanych trudności oraz normalnie funkcjonować lub kiedy znajdujemy się w sytuacji normalnej, ale pragniemy ją zmienić, ulepszyć, zoptymalizować¹. W takiej potrzebie znajduje się dziecko doświadczające niepowodzeń edukacyjnych wymagające pomocy psychologiczno-pedagogicznej pozwalającej przezwyciężyć niekomfortową sytuację szkolną i stworzyć optymalne warunki do wszechstronnego rozwoju na miarę jego możliwości².

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega na wspieraniu w rozwiązywaniu problemów związanych z rozwojem, edukacją i wychowaniem. To szczególny rodzaj wzajemnego oddziaływania osoby pomagającej i wspomaganej³. Zgodnie z zasadami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach cele pomocy to: diagnozowanie środowiska ucznia; rozpoznawanie potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i umożliwienie ich zaspokojenia; rozpoznawanie przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń szkolnych; wspieranie ucznia z wybitnymi uzdolnieniami; organizowanie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

¹ M. Winiarski, *Wspomaganie rozwoju*, [w:] *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, D. Lalak, T. Pilch (red.), Warszawa 1999.

² M. Jurewicz, *Formy pomocy dzieciom ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się*, „Nowa Szkoła” 2008, nr 5.

³ *Ministerstwo Edukacji Narodowej o pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, „Biblioteczka Reformy”, Zeszyt 40, oprac. E. Gałęcka i in., pod kier. W. Książka, Warszawa 2001, s. 5.

podejmowanie działań wychowawczych i profilaktycznych wynikających z programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki oraz wspieraniu nauczycieli w tym zakresie; prowadzenie edukacji prozdrowotnej i promocji zdrowia wśród uczniów, nauczycieli i rodziców; wspieranie nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu; wspieranie nauczycieli i rodziców w działaniach wyrównujących szanse edukacyjne ucznia; udzielanie nauczycielom pomocy w dostosowaniu wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych przez nich programów nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom; wspieranie rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych; umożliwianie rozwijania umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli; podejmowanie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych.

Tak liczne i rozległe kierunki dążeń wymagają współpracy wielu środowisk, wśród których należy wymienić: rodziców, nauczycieli i innych pracowników szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne; oraz inne placówki i podmioty działające na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolne i nieodpłatne, a za jej organizację na terenie placówki opiekuńczo-wychowawczej odpowiada dyrektor.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole może być organizowana w szczególności w formie:

- 1) zajęć dydaktyczno-wyrównawczych;
- 2) zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym;
- 3) klas wyrównawczych;
- 4) klas terapeutycznych;
- 5) zajęć psychoedukacyjnych dla uczniów;
- 6) zajęć psychoedukacyjnych dla rodziców;
- 7) zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- 8) porad dla uczniów;
- 9) porad, konsultacji i warsztatów dla rodziców i nauczycieli.

Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze organizuje się dla uczniów, którzy mają znaczne trudności w uzyskaniu osiągnięć z zakresu określonych zajęć edukacyjnych, wynikających z podstawy programowej dla danego etapu edukacyjnego. Zajęcia prowadzone są przez nauczyciela właściwych zajęć edukacyjnych. **Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne** organizuje się dla uczniów, u których stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające uzyskanie osiągnięć wynikających z podstawy programowej dla danego etapu edukacyjnego; zajęcia prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie terapii pedagogicznej. **Zajęcia logopedyczne** są adresowane do uczniów z zaburzeniami mowy, które powodują zakłócenia komunikacji językowej oraz utrudniają naukę; zajęcia prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie logopedii lub logopedii szkolnej. **Zajęcia socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym** organizuje się dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne; zajęcia prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie pracy o charakterze terapeutycznym lub socjoterapii. Udział ucznia w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych i zajęciach specjalistycznych trwa do czasu zlikwidowania opóźnień w uzyskaniu osiągnięć edukacyjnych wynikających z podstawy programowej dla danego etapu edukacyjnego lub złagodzenia bądź wyeliminowania zaburzeń stanowiących powód objęcia ucznia daną formą pomocy.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna to świadome działania osób wspomagających zmierzające do umożliwienia dziecku rozwoju. Osoby uczestniczące w tym procesie to **osoby wspomagające rozwój**, zaś osoby będące podmiotem tych oddziaływań – osoby wspomagane. Podmiotem działań pomocowych czyli osobą wspieraną jest dziecko, w szczególności uczeń z trudnościami w nauce. Fachowej pomocy psychologiczno-pedagogicznej we wszystkich wymiarach tego działania – profilaktycznej, ratowniczej, kompensacyjnej, resocjalizacyjnej, terapeutycznej – mają udzielać specjaliści. Rola specjalisty niwelującego niepowodzenia szkolne wymaga, by traktować go jako kompetentnego konsultanta metodycznego, doradcę w sprawach wychowania, mediatora w różnych relacjach szkolnych, osobę wspierającą emocjonalnie i pomagającą uczniom, także poprzez współpracę z dorosłymi.

W wielu szkołach nie ma fachowej pomocy, gdyż gminy nie stać na zatrudnienie specjalisty choćby na część etatu, albo – co gorsza – włądże w ogóle nie widzą lub nie rozumieją takiej potrzeby. Tam, gdzie nie ma specjalisty, jego funkcje przejmuje dyrektor i nauczyciele. Wówczas ich działalność pedagogiczna skupia się na rozwiązywaniu doraźnych problemów oraz obejmuje te fragmenty działań systemowych, które nauczyciele są w stanie zrealizować podczas godzin wychowawczych. Jednak przy organizowaniu pomocy uczniom, brakuje koordynatora. W małych miejscowościach w trudnych sytuacjach korzysta się z pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznej. W niektórych środowiskach (np. popegeerowskich wsiach, miasteczkach o dużym wskaźniku bezrobocia, w tych dzielnicach dużych miast, w których skupiają się rodziny dysfunkcyjne), gdzie, niezależnie od liczby uczniów, pojawiają się poważne problemy wychowawcze i dydaktyczne, specjalista jest w placówce niezbędny.

Poniżej przedstawię niektóre fragmenty Raportu opracowanego przez Annę Frydrychowicz, który powstał w Pracowni Rozwoju Poradnictwa Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej (CMPPP)⁴. Raport przygotowano na podstawie danych z bazy Systemu Informacji Oświatowej (SIO) zebranych na dzień 15 września 2007 roku, (a także porównawczo w latach 2005 i 2006) i przekazanych w połowie 2008 roku. Centrum Metodycznemu Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej przez Centrum Informatyczne Edukacji Ministerstwa Edukacji Narodowej. Poza zaczerpniętymi z SIO informacjami, w opracowaniu wykorzystano również dane pochodzące z badań prowadzonych przez CMPPP, a także licznych i częstych kontaktów z pedagogami i psychologami szkolnymi uczestniczącymi w różnych działaniach Centrum. W Raporcie uwzględniono dane dotyczące kadry udzielającej pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz form takiej pomocy.

Z badań prowadzonych w latach 2005, 2006 i 2007 wynika, że zdecydowanie najliczniejszą grupą specjalistów zajmujących się pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolach, różnych typach szkół

⁴ Raport pomoc psychologiczno-pedagogiczna w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (na podstawie danych z bazy SIO – wrzesień 2007 r.), opracowany przez Annę Frydrychowicz, strona internetowa: <http://www.cmppp.edu.pl/node/24983> [14.05.2008].

(w tym specjalnych) oraz innych placówkach oświatowych są pedagodzy (69,7% wszystkich), dalej logopedzi (16,4%), a następnie psychologowie (12%), najmniej jest natomiast zatrudnionych doradców zawodowych (1,9%). Zdecydowanie największą liczbę etatów wymienionych specjalistów wykazano w szkołach podstawowych, następnie w gimnazjach, dalej w zespołach szkół i placówkach oświatowych oraz liceach. W zestawieniu danych z trzech ostatnich lat widać niewielki lecz stały wzrost kadry specjalistów, a porównując dane z 2006 roku z danymi z 2007 roku stwierdzono, że ogólna liczba etatów wzrosła o 6,1%. Przeważająca liczba specjalistów (76,6%) jest zatrudniona w miastach. W rozróżnieniu na poszczególnych specjalistów przewaga w liczbie etatów w środowisku miejskim przedstawiała się następująco: pedagodzy – prawie trzykrotnie więcej wykazanych etatów w mieście niż na wsi, psychologowie – ośmiokrotnie, logopedzi – prawie trzykrotnie, doradcy zawodowi – siedmiokrotnie więcej niż w środowisku wiejskim. Najwięcej specjalistów zatrudniają publiczne gimnazja, z drugiej jednak strony aż 54% gimnazjów nie zatrudnia pedagoga szkolnego, a aż 91% gimnazjów nie zatrudnia psychologa. W szkołach i placówkach innego typu jest tylko gorzej. Widoczna jest wyraźna dysproporcja w zatrudnieniu psychologów i pedagogów, a także prawie zupełny brak psychologów w przedszkolach. Większość (70,65%) logopedów, to etaty ulokowane w szkołach podstawowych, 20% w przedszkolach, a tylko 9% w pozostałych typach szkół. Nieliczni doradcy zawodowi zatrudnieni są głównie w gimnazjach, liceach i technikach. Zwraca uwagę niewspółmierna liczba dzieci i młodzieży przypadająca na jeden etat wybranego specjalisty. Przykładowo na jeden etat pedagoga przypada 564 uczniów szkoły podstawowej, a 455 uczniów gimnazjum, natomiast w potencjalnym obciążeniu psychologa zatrudnionego w szkole podstawowej przypada aż 3 857 uczniów, a w gimnazjum 2 384 uczniów. Brak psychologów, którzy powinni ściśle współpracować w szkołach z pedagogami, uzupełniać się i tworzyć zespoły w poszczególnych typach placówek, jest szczególnie widoczny – jest ich sześć razy mniej niż pedagogów. Mimo odnotowywanej na przestrzeni trzech lat działania SIO, pewnej minimalnej tendencji wzrostowej, kadra specjalistów zajmujących się pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest wciąż dalece niewystarczająca.

Raport uwzględnia także dane dotyczące form udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W stosunku do 2006 roku występuje niewielka, ale korzystna tendencja wzrostu świadczonej pomocy. Uczniowie korzystający w szkołach z różnych form pomocy stanowili 19,9% całej populacji, czyli w analizowanym okresie sprawozdawczym (w latach 2005, 2006, 2007) co piąty uczeń w Polsce był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną. W każdym z trzech porównywanych lat w szkołach publicznych zdecydowanie najwięcej uczniów korzystało z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych (47,9%), kolejne pod względem liczebności korzystających z nich uczniów są zajęcia korekcyjno-kompensacyjne (19,9%) i logopedyczne (16%), mało jest uczniów korzystających z psychoedukacji (8%), a zdecydowanie najmniej uczestników zajęć socjoterapeutycznych (3,2%). Inne zajęcia o charakterze terapeutycznym stanowią 5%, a odsetek uczniów uczęszczających do klas terapeutycznych i wyrównawczych, w skali kraju, jest znikomy (w 2007 roku działało tylko 45,4% klas wyrównawczych rejestrowanych w 2006 roku).

Liczba uczniów korzystających z zajęć psychologiczno-pedagogicznych jest bardzo różna w zależności od typu placówki (szkoły). Największa liczba uczniów (63,25%) przypada na etap kształcenia podstawowego, następnie etap kształcenia gimnazjalnego (19,20%) i przedszkolnego (12,15%). Pozostałe typy szkół to małe odsetki: liceum (2,70%), technikum (1,08%), zasadnicze szkoły zawodowe (1,13%), szkoły specjalne przysposabiające do pracy (0,50%). W przedszkolach zdecydowanie dominuje pomoc logopedyczna, w szkołach podstawowych natomiast najczęściej uczniów korzysta z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych. W gimnazjach, uczniom nadal pomaga się głównie poprzez zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, natomiast, tak zdawałoby się potrzebna młodzieży gimnazjalnej socjoterapia, czy też zajęcia korekcyjno-kompensacyjne występują rzadko.

Raport ukazuje największe „bolączki” systemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, akcentując zapotrzebowanie na większą liczbę specjalistów zatrudnionych na pełnych etatach, polepszenie dostępności do korzystania z pomocy w środowiskach wiejskich oraz zwiększenie uwagi na organizację specjalistycznych zajęć na wyższych etapach kształcenia.

Wyniki badań

W roku akademickim 2007/2008 przeprowadziłam badania metodą sondażu diagnostycznego, których celem było rozpoznanie stanu działań pomocowych w zakresie zapobiegania niepowodzeniom szkolnym. Ankiety skierowałam do studentów Podyplomowych Studiów w zakresie nauczania drugiego przedmiotu o specjalności „terapia pedagogiczna” organizowanych przez Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Studia były bezpłatną ofertą dla nauczycieli współfinansowaną ze środków budżetu państwa i Europejskiego Funduszu Społecznego. W badaniach wzięło udział 108 nauczycieli i wychowawców.

Respondenci to osoby o wyższym wykształceniu (100%), w większości ze środowiska miejskiego (75%). W ankiecie zapytano o ich stopień awansu zawodowego: największą grupę stanowili nauczyciele kontraktowi (30,5%), dalej kolejno mianowani (27,8%) i dyplomowani (25,9%). Tylko 3 osoby (2,8%) to stażyści, 8 nauczycieli (7,4%) było w trakcie zdobywania stopnia awansu, a 6 (5,6%) nie podlegało nauczycielskim stopniom awansu zawodowego. Największą liczbę badanych nauczycieli stanowili zatrudnieni w szkołach podstawowych (45,4%), liczną grupą byli nauczyciele przedszkola (20,4%) oraz gimnazjum (14,8%). Tylko 8 osób (7,4%) jako swoje miejsce pracy zaznaczyło liceum lub technikum, 3 osoby (2,8%) poradnię psychologiczno-pedagogicznej. Pozostali ankietowani (9,2%) wpisali inne miejsca pracy, m.in. ośrodek szkolenia i wychowania OHP, szkołę specjalną i szkołę policealną np. w charakterze nauczyciela zajęć praktycznych – terapii zajęciowej.

Badanych zapytano, czy w placówce, w której są zatrudnieni, uczniowie mogą liczyć na specjalistyczną zorganizowaną pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Zdecydowana większość (76%) udzieliła odpowiedzi potwierdzającej. Dane dotyczące tego pytania znajdują się w tabeli 1.

Tabela 1. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej (N=108)

Czy w placówce, w której Pani (Pan) pracuje jest zorganizowana pomoc psychologiczno-pedagogiczna?	L	%
tak	82	76
nie	16	14,8
inna odpowiedź	10	9,2
Razem	108	100,0

Źródło: badania własne

Z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach wynika, że za jej organizację odpowiedzialny powinien być dyrektor. Tyle wynika z teorii, respondenci określili zaś jakie osoby w ich placówkach rzeczywiście w praktyce ponoszą odpowiedzialność za organizację takiej pomocy, co ilustruje tabela 2. W tym pytaniu (jak i w kolejnych) ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, podana jest więc liczba wskazań.

Tabela 2. Odpowiedzialność za organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej (N=108)

Osoby odpowiedzialne za organizację pomocy	Liczba wskazań (n=142)	%
dyrekcja szkoły	38	35,1
wychowawca klasy, w której dostrzega się niepowodzenia szkolne	56	51,8
nauczyciel poszczególnych przedmiotów zauważający trudności w nauce	22	20,3
specjalista zatrudniony w szkole	26	24,0
poradnia psychologiczno-pedagogiczna współpracująca ze szkołą	0	-
organ nadzorujący szkołę	0	-

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Zdaniem badanych osób największą odpowiedzialność za zorganizowanie fachowej pomocy minimalizującej niepowodzenia szkolne ponosi wychowawca klasy (51,8%), dyrektor szkoły znajduje się na drugim miejscu (35,1%). Ponad 20% badanych uważa, że odpowiedzialnością w zakresie działań pomocowych można obdarzyć nauczyciela, który

ma możliwość zauważenia trudności w nauce podczas nauczania swego przedmiotu, a także specjalistę zatrudnionego w szkole (24%), który jednak znacznie rzadziej ma szansę na systematyczną kontrolę postępów dziecka.

Wśród form pomocy psychologiczno-pedagogicznej najczęściej wymieniano zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze (68,5%). Na drugim miejscu znalazła się grupa zajęć specjalistycznych (50%). Do form niemających zastosowania wśród ankietowanych zaliczono klasy terapeutyczne i wyrównawcze, co może świadczyć o tym, że taka pomoc występuje bardzo rzadko. Badania potwierdziły więc wyniki opisanego wcześniej Raportu.

Tabela 3. Formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej (N=108)

Formy pomocy	Liczba wskazań (n=244)	%
zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	74	68,5
zajęcia specjalistyczne: korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	54	50,0
porady dla uczniów	26	24,0
porady, konsultacje i warsztaty dla rodziców i nauczycieli	37	34,2
zajęcia psychoedukacyjne dla uczniów	17	15,7
zajęcia psychoedukacyjne dla rodziców	14	12,9
zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu	19	17,5
klasy wyrównawcze	0	-
klasy terapeutyczne	0	-
inne	3	2,7

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Chcąc dokładniej przyjrzeć się rodzajom zajęć psychologiczno-pedagogicznych zapytano o ich organizację. Zdecydowana większość pedagogów – 88% potwierdziła, że takie zajęcia funkcjonują w miejscu ich pracy. Największy odsetek stanowią zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze – 64,8% (co dodatkowo potwierdza poprzednie pytanie). Wśród zajęć specjalistycznych ankietowani w podobnych proporcjach wyróżnili zajęcia logopedyczne – 45,3% i zajęcia korekcyjno-kompensacyjne – 43,5%. Do innych zajęć o charakterze terapeutycznym (12%) nauczyciele zaliczyli indywidualne konsultacje według potrzeb i zainteresowań ucz-

niów, zajęcia dla uczniów bardzo zdolnych oraz zajęcia z psychologiem. Dane zawarte są w tabeli 4 i 5.

Tabela 4. Organizacja zajęć psychologiczno-pedagogicznych w placówce (N=108)

Czy w placówce są zorganizowane zajęcia psychologiczno-pedagogiczne?	L	%
tak	95	88
nie	10	9,3
nie wiem	3	2,7
Razem	108	100,0

Źródło: badania własne

Tabela 5. Rodzaj zajęć psychologiczno-pedagogicznych (N=108)

Rodzaj zajęć	Liczba wskazań (n=208)	%
zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	70	64,8
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	47	43,5
zajęcia logopedyczne	49	45,3
zajęcia socjoterapeutyczne	18	16,6
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	13	12,0
brak odpowiedzi	11	10,1

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Jak wynika z badań różne mogą być sposoby kwalifikowania uczniów na zajęcia psychologiczno-pedagogiczne (tabela 6). Najczęściej taką decyzję wydaje nauczyciel, który najlepiej zna ucznia doświadczającego niepowodzeń, czyli wychowawca klasy (63,8%). Zdaniem respondentów decyzja o uczęszczaniu na zajęcia jest także często podejmowana na podstawie opinii lub orzeczenia wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną (55,5%). Dość nikły głos w tej sprawie mają rodzice (23,1%), a także, co wydaje się niepokojące, specjalista zatrudniony w szkole (tylko 12%).

Tabela 6. Kwalifikacja na zajęcia psychologiczno-pedagogiczne (N=108)

Sposób kwalifikacji	Liczba wskazań (n=203)	%
na prośbę dyrekcji szkoły	4	3,7
na podstawie decyzji wychowawcy klasy	69	63,8
na podstawie opinii lub orzeczenia z poradni psychologiczno-pedagogicznej	60	55,5
na podstawie decyzji nauczyciela poszczególnych przedmiotów zauważającego trudności w nauce	28	25,9
na prośbę rodziców	25	23,1
na podstawie decyzji specjalisty zatrudnionego w szkole	13	12,0
inne	4	3,7

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Badani pytani byli o obecność specjalistów przygotowanych do minimalizacji niepowodzeń szkolnych zatrudnionych w ich placówce. Największą liczbę wskazań uzyskał pedagog szkolny, dalej kolejno logopeda, nauczyciel-terapeuta i psycholog. Na brak jakiegokolwiek specjalisty w placówce wskazało 15,7% ankietowanych.

Tabela 7. Specjalista przygotowany do minimalizacji niepowodzeń szkolnych zatrudniony w placówce (N=108)

Jaki specjalista jest zatrudniony w placówce?	Liczba wskazań (n=197)	%
pedagog szkolny	69	63,8
psycholog szkolny	23	21,2
logopeda	44	40,7
nauczyciel-terapeuta	24	22,2
doradca zawodowy	14	12,9
inny	6	5,5
brak specjalisty w placówce	17	15,7

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

W tabeli 8 zawarto dane będące odpowiedzią na pytanie „Z kim najczęściej współpracuje Pani (Pan) w zakresie likwidowania lub ograniczenia trudności w uczeniu się?”. Aby polepszyć sytuację dziecka najwięcej osób podejmuje współpracę z jego rodzicami (83,3%). Wysokim stopniem zaufania pod względem współdziałania cieszą się także

poradnie psychologiczno-pedagogiczne (40,7%), przy czym z innych pytań w przeprowadzonych badaniach wynikało, że placówki ze środowisk wiejskich, gdzie brakuje zatrudnionych specjalistów na pełnych etatach mogą liczyć właściwie tylko na wsparcie poradni i to często jedyny rodzaj fachowej pomocy.

Tabela 8. Współpraca w zakresie minimalizacji niepowodzeń szkolnych (N=108)

Z kim najczęściej współpracuje Pani (Pan) w zakresie likwidowania lub ograniczenia trudności w uczeniu się?	Liczba wskazań (n=216)	%
z rodzicami dziecka	90	83,3
z nauczycielami poszczególnych przedmiotów nauczania	41	37,9
ze specjalistami zatrudnionym w placówce	33	30,5
z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi	44	40,7
z podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży	6	5,5
inne	2	1,8

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Ankietowani to studenci studiów podyplomowych o specjalności „terapia pedagogiczna”, a więc potencjalni kandydaci na ekspertów, specjalistów od niwelowania trudności dydaktycznych i problemów wychowawczych. Zapytano ich o motywy podjęcia dalszego kształcenia w tym kierunku, co przedstawia tabela 9.

Tabela 9. Motywy podjęcia studiów podyplomowych o specjalności „terapia pedagogiczna” (N=108)

Dlaczego podjęła Pani (Pan) studia podyplomowe o specjalności „terapia pedagogiczna”?	Liczba wskazań (n=184)	%
„nie posiadam wystarczających kwalifikacji do pracy z uczniami odnoszącymi niepowodzenia szkolne”	41	37,9
„nie wiem jak efektywnie pracować i postępować z uczniami mającymi kłopoty w nauce”	29	26,8
„studia podyplomowe potrzebne mi są do zdobycia stopnia awansu zawodowego”	8	7,4
„jestem zainteresowana/y tą problematyką pedagogiczną”	48	44,4
„coraz więcej uczniów odnosi niepowodzenia, a ja chcę im skutecznie pomagać”	55	50,9
inne motywy	3	2,7

* Z uwagi na charakter pytania wielokrotnego wyboru wyniki nie sumują się do 100%. Źródło: badania własne

Ponad połowa respondentów jest świadoma tego, iż coraz więcej uczniów doświadcza porażek szkolnych i potrzebuje opieki i wsparcia. Inne motywy to: zainteresowania (44,4%), brak odpowiednich kwalifikacji do pracy zawodowej (37,9%), brak wiedzy i umiejętności psychologiczno-pedagogicznych do pracy z uczniami mającymi kłopoty w nauce (26,8%).

Zdecydowana większość badanych (łącznie 61,1%) czuje się gotowa do zapobiegania niepowodzeniom szkolnym, natomiast łącznie 17,6% ankietowanych określiło swój poziom gotowości do świadczenia działań pomocowych jako negatywny. Być może badani udzieliliby odpowiedzi z większą pewnością i optymizmem po skończeniu studiów podyplomowych przyczyniających się do podwyższenia ich poczucia kompetencji i możliwości świadczenia specjalistycznej pomocy uczniom potrzebującym (badania przeprowadzono w pierwszym semestrze studiów).

Tabela 10. Gotowość do zapobiegania niepowodzeniom szkolnym (N=108)

Czy czuje się Pani (Pan) do zapobiegania i przeciwdziałania niepowodzeniom szkolnym ?	L	%
zdecydowanie tak	8	7,4
raczej tak	58	53,7
trudno określić	23	21,3
raczej nie	4	3,7
zdecydowanie nie	15	13,9
Razem	108	100,0

Źródło: badania własne

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna powinna być rozumiana jako edukacja wsparcia, która chroni dziecko przed samotnością wobec złożoności problemów, otacza opieką, dyskretnie towarzysząc w szkolnych zmaganiach, a jednocześnie motywuje do samodzielności, obdarzając wiarą we własne siły. Pomoc wspomagająca rozwój – a jednocześnie kreująca przestrzeń edukacyjną dziecka, w której odnosi ono sukcesy – sprzyja realizowaniu jego potencjalnych możliwości, pozwala na osiągnięcie indywidualnych celów oraz umożliwia nabywanie umiejętności, które pomogą w realizacji różnych zamierzeń szkolnych i życiowych.

Zarysowana problematyka sugeruje konieczność zadania pogłębionych pytań nauczycielom, którzy na co dzień mają do czynienia z kłopo-

tami i porażkami uczniów. Ciekawe w jakich warunkach pracują, jakie oferty poszerzenia kompetencji są im proponowane, czy mogą liczyć na zrozumienie innych uczestników procesu kształcenia i czy stale udzielając wsparcia potrzebującym, sami także mogą je otrzymać? Na te i wiele innych dylematów warto poszukiwać odpowiedzi, by czynić je podstawą projektowania skuteczniejszej i efektywniejszej pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

